

LA QUAR, A ANYS LLUM

Només a una hora i mitja de cotxe de Barcelona, als límits del Berguedà, Osona i el Ripollès, s'interromp de sobte el segle XX i entrem, per una abrupta pista flanquejada de boscos de rojalet cremat, als dominis de l'oblit.

DOMÈNEC UMBERT

DOMÈNEC UMBERT

Dalt, Joan Bernat, l'alcalde. A la dreta i baix, les torres, inútils, que més d'un cop han pensat a volar "com faria en Massana".

DOMÈNEC UMBERT

A la Quar, on s'acaba la carretera, comença un seguit de pobles minúsculs, de pagès pobre, on dotzenes de famílies somnien el dia que per fi els portarà l'aigua i la llum. És la Catalunya que encara berena a les fosques, un inexplicable forat negre en aquest motor d'Europa que s'accelera cap el segle XXI.

La gent de la Quar són pacífics, amb un sentit sarcàstic de la vida, que han anat perfeccionant en segles d'oblit exterior. Però estan cremats, molt cremats. Ho estan per fora –de les 4.000 hectàrees del terme, els focs de l'any passat en van calcinar 1.500– i ho estan per dins. No els falta raó: a final del segle XX, en el quinzè aniversari d'una autonomia que és motor d'Europa, encara no tenen llum elèctrica, ni aigua d'aixeta, ni carretera.

“Si tenien pensat de convertir-nos en un parc temàtic de la prehistòria –t'engalten només d'arribar-hi–, almenys ens podien haver demanat permís”. És un efecte curiós de la vida precària: l'individu destil·la un cabal insòlit d'humor negre. En aquest racó del Berguedà, la mala sang adquireix proporcions còsmiques. Per exemple, s'enorgulleixen que les estadístiques no els atorguin ni un mort per electrocució en més de mil anys d'existència. “Gairebé es podria dir que som feliços: no patim pel rebut de la llum, ni per les apagades, i ens deixa frescos la febre d'Internet”.

Fins a l'estiu passat, se sentien tranquils i tot: “Si ens ve un incendi forestal, no serà pas per les línies elèctriques...” Però la prova irrefutable que Déu Nostre Senyor també practica l'humor negre els va arribar el 4 de juliol de 1994: el foc que els va cremar mig terme venia de Gargallà, a quaranta quilòmetres, i l'havia causat... “No ho diréu mai: una espurna elèctrica, caiguda d'una línia de baixa tensió!” Ara ja estan convençuts que algun avantpassat, en alguna fosca bosquíria neolítica, va trepitjar merda.

Pagant com catalans, rebent com berbers. Però, encara que no figurin en la infopista catalana, ni puguin “lligar” per Internet, els seixanta-quatre habitants de la Quar es retraten cada any religiosament a l'oficina de Finances. “Paguem els mateixos impostos que els catalans, però rebem els mateixos serveis que un berber del desert”, es queixa l'alcalde, Joan Ber-

Les espelmes i les làmpares de gas són estris quotidians. "Un perill constant, amb nens a casa".

nat, que té amics al Polisario. Més amics al Polisario que no pas a la plaça de Sant Jaume, sospita.

Mentre destrossem el cotxe per una accidentada pista forestal, en Bernat, impàvid, detalla la situació: de les vint cases que hi ha a la Quar, setze no tenen llum, ni aigua, ni carretera. Només les quatre de baix, les més pròximes a la civilització, es van beneficiar d'un imperdonable oblit: algú els va deixar a l'abast una línia elèctrica “vella i tronada”, fa vint-i-quatre anys, i això els impedeix de gaudir de les alegries de la vida medieval que animen la resta de veïns.

De fet, el problema de la llum no és patrimoni exclusiu de la Quar: una part important dels pobles veïns –Sagàs, Borredà, Merlès, Lluçà i Palmerola– tampoc no en té, però la seva resignació ha assolit cotes encara més altes que no les dels rondinaires quartencs. “Nosaltres poc som tan bons minyons, i plantem cara... Però, és clar, són pocs, som pagesos i, a sobre, votem el que no toca”, aclareix l'alcalde. En Bernat té setze anys d'experiència al davant del municipi, de primer com a independent, després per Convergència i ara, finalment, per Esquerra Republicana.

El problema, doncs, esquitxa força gent: unes 120 masies, la meitat segones residències, repartides en sis municipis, tres comarques (Berguedà, Osona i Ripollès) i dues diputacions (Barcelona i Girona). Però al llarg dels anys s'ha convertit en una mena d'embull irresoluble, una incomprendible acumulació de malentesos, represàlies, desatencions, competències

i incompetències que no fa perdre la son de ningú més enllà de la creu del terme, però que fa heroica la vida quotidiana de cadascun dels veïns, homes, dones i nens.

Els nens, per exemple: n'hi ha tretze. Els més grans van a l'institut, a Gironella, més d'una hora de camí, desafiant revolts per pista i carretera, a vegades sobre neu. Els més petits van a l'escola, a Olvan, una mica més a prop, des que l'any 61 un decret va fulminar la petita escola local.

Berenant a les fosques. La majoria de la canalla porta ulleres, com la Sandra de Coll de Sàgria, una bellesa de quinze anys. Cada tarda, després de munyir les cabres i de fer el formatge, a tota pressa perquè no hi ha refrigeradora i la llet es pot passar, toca de fer els deures. Però quan el generador funciona, funciona tres hores. Llavors cal fer el sopar, planxar una mica, rentar si es pot, tractar d'endevinar què diu la tele..., però la felicitat té un límit. “Si endolles la planxa, tres bombetes i la tele, salta el dispositiu, i apa, a les fosques una altra vegada”. No sempre hi ha temps d'estudiar, en aquesta estona. Sovint el motor es desmanega i no hi ha llum ni per a això. I llavors la Sandra llegeix *Sin notícies de Gurb* amb una espelma, i fa el comentari de text deixant les pestanyes al quadern, davant el pòster d'aquella noia de Beverly Hills. “El mestre no sempre es fa càrrec del que és viure sense llum –diu la Sandra–. Com que ell sempre té un endoll a mà, no ho pot entendre”. Ella és l'única de la classe que viu a la prehistòria, que diu son pare. “Alguns companys se'n foten, és clar, però les amigues em diuen que ha de ser una pallissa”.

La Trini, sa mare, viu amb un peu a Prats de Lluçanès, on té la feina a jornada partida, i l'altre a la Quar, on hi ha el marit, el pastor Benito i la nena gran, la Sandra. El nen petit, que es diu Ramsès i té tres anys, va enganxat a la mare. La família és migpartida, reunint-se a cop de cotxe i repartint càrregues als avis, que viuen a Prats i un dia els renten la roba a l'automàtica i un altre paren el llit a la Trini i al nen, que fan tard per anar a dormir a la Quar.

A Coll de Sàgria, la casa centenària on fan de llogaters, s'hi entra per la quadra, si el cavall s'hi avé. Podria ser el somni d'un estiu, el paradís d'un neorural milionari, però s'ha convertit en el malson de la família Rubio.

Fins i tot quan la cosa va bé, o sigui, que el motor funciona ("que és de benzina i gasta com una criatura"), viuen pràcticament a les fosques, enganxats a una lot. Cada membre de la família té la seva a la tauleta de nit, però, la sala, la il·lumina un llum de gas ("perill, perill", diu la Trini), i un rastre d'espelmes indica debilment el camí de la comuna... De la comuna, perquè no hi ha vàter, com tampoc no hi ha aigua calenta. Si no arriba la llum, ningú no s'arriscarà a fer adobar la cambra de bany. Els Rubio també viuen escanyats: "Com hauríem de comprar més cabres, més ovelles, si no podem fer més formatge, si no podem ni construir el cobert?"

Quan neva, la Sandra no pot anar a l'escola, perquè algú ha d'alimentar les ovelles, escampades, i anar a buscar el menjar a la casa del costat... Tot i que és pageda vocacional, ella diu que així no juga: la seva vida de quinze anys és més dura que no la de qualsevol obrer industrial. Si no ve la llum, si les coses no milloren, potser acabarà amb la mare, fent jornada partida a Prats de Lluçanès, a cobert de la neu i del sol, dels incendis i dels aiguats. Quan en Benito va deixar la mina, malalt, per respirar l'aire pur del camp, no s'esperava pas això. L'alcalde hi assent: "La promesa de la llum ens va portar gent, però la falta de paraula ens la prendrà..."

Vacunats contra les promeses.

Com totes les víctimes de l'administració, en Joan Bernat viu enganxat a una carpeta

curosament relligada. A dins, s'hi acumulen instàncies, peticions, contractes, plànols i promeses, sempre incomplertes, en impecable llenguatge burocràtic. Una de les últimes adquisicions és una carta oficial del conseller d'Indústria i Energia de la Generalitat, datada de l'última Pasqua:

DOMÈNEC UMBERT

A l'esquerra, la Sandra estudiant. No es pot malbaratar la llum. Baix, els formatges de la Montserrat Brustenga.

Antoni Subirà promet a l'alcalde, un cop més, que el poble serà electrificat abans de l'estiu del 95. "Si hagués dit que el poble quedaria electrocutat, poc ens hauríem espantat gens..." —és el comentari, sense un pèl de cinisme.

A cop de precos no respostos, els homes i dones de la Quar estan immunitzats contra les promeses. El seu pessimisme és absolut. "Jo no crec que arribem al segle XXI amb la llum posada", diu l'alcalde.

La història de la llum, o no-llum, es remunta a l'última diputació no democràtica, que els va fer uns plànols molt bonics de la futura línia elèctrica. La primera salutació de la Generalitat restaurada al poble de la Quar, abans de dir bon dia, va ser: "Aquests plànols no serveixen; s'han de fer de nou". Des d'aleshores, successius governs i consells comarcals han anat promentent que la llum era cosa feta, de demà mateix. Fins i tot els han posat les

torres, unes monumentals torres d'alta tensió que ja podrien fer arribar l'electricitat a dotze de les setze cases que resten sense llum. "Només cal adaptar-hi un transformador que costa mig milió de pessetes i fer baixar les agulles". Però això ja és massa demanar, i caldrà tornar a esperar que algú, en algun despatx, "allà baix a Catalunya", que diuen ells, en trobi el moment i l'oportunitat.

Les torres, de moment, han quedat com a monument a la incompetència, a l'oblit. Els quartencs han pensat més d'una vegada a engegar-les pel seu compte, "però seria il·legal, i a més, algú es podria quedar enganxat als fils".

I també, més d'una vegada, han somniat a volar-les, com feia en Massana, el *maquis* titular de la història de la població. Però es limiten a maleir-les mil cops al dia, cada vegada que s'hi topen. "Quan ve algú i em felicita perquè ja tinc llum, assenyalant la torre —diu la Montserrat Brustenga de Cal Soldevila— és que l'escanyaria. Almenys abans no teníem ni llum ni torres, però és que tenir torres sense llum... Home, que se'n foten, de nosaltres". La Montserrat

també va arribar a la Quar amb el seu home, en Jordi, ara fa un any i mig, quan els van assegurar per enèsima vegada que això de la llum ja era cosa feta.

Els es guanyen la vida fent mató i formatges, i, a més de per a viure, necessiten l'electricitat per a treballar. S'ho van vendre tot i es van instal·lar, mirant esperançats la torre d'alta tensió que els creixia davant de casa. Quan ja hi van ser, va començar l'espera. "Cada dos mesos paguem noranta mil pessetes de propà, per fer funcionar el generador que ens hem hagut de comprar, que s'espalla cada dos per tres i que ens fa viure amb l'ai al cor, sempre pendents de les avaries, les reparacions, les factures..." No són només els diners, és la vida quotidiana, i aquest ai al cor, de si et fallarà el motor, de si podràs pagar el gas, de si els de la companyia arribaran a temps... I també és el soroll del motor, constant. Sembla una molèstia

ínfima, però pots acabar parant boig, amb aquest rum-rum nit i dia, que a vegades oblides i immediatament t'espantes d' haver deixat de sentir.

Cremats de dins, cremats per fora.

Tota la població de la Quar viu de pagès. Els qui ho tenen més bé són, és clar, els de les quatre cases amb llum, tot i que una de les granges es va cremar amb l'incendi. La resta fan el que poden, però no volen marxar. Des del 1986, que van arribar a un punt límit de despoblació: a trenta-sis habitants; des d'aleshores, amb la promesa de la llum sempre insistent, han remuntat fins als seixanta-quatre. "I si tinguéssim la llum encara podríem ser més, perquè el poble no és pobre, que la ramaderia de muntanya encara tira, i tenim quaranta quilòmetres de terme. L'any 39 tenia 475 habitants, però és clar, si agafes un poble que no té llum, ni carretera, ni aigua... la gent, quan té fills, vol el millor per a la canalla", diu l'alcalde. Ell mateix té pis a Berga, on la dona té el negoci i els nens, l'escola. "Quan ens vam casar, vam fer comptes: el negoci de la dona o la meua feina de pagès... és clar, jo vaig plegar".

L'últim incendi va ser un daltabaix: a la Quar, almenys una persona de cada família vivia de la fusta, dels boscos de pi de rojalet que envolten el terme, tots privats, ni una hectàrea comunal. Ara, els qui vivien de la fusta escuren els últims moments: quan tota la fusta malmesa serà tallada i recremada –"perquè els

DOMÈNEC UMBERT

"Només voldria agafar uns quants consellers, un president, algun cap de consell comarcal i tancar-los a casa meua durant una setmana, a ells i la família –diu la Trini–. A veure si es veurien amb cor de quedar-s'hi... Potser així ho entendrien".

L'últim acudit va sobre el dia de la inauguració. Hi ha obert un concurs d'idees sobre com celebrar-la: "Jo per exemple, no penso anar-hi..., però em reservo el dret d'una conferència de premsa, per exemple –diu en Bernat–. Només voldria saber què es gastaran en canapès", diu la Sandra, que no sembla gaire disposada a fer de pubilla per a l'ocasió.

Joan Bernat va tenir oportunitat fa poc de fer a mans de Jordi Pujol una samarreta amb la inscripció "La Quar vol la llum", que ell duu en tots els actes públics.

"Però encara no teniu llum, Joan? –em va dir–. Llavors va cridar un parell de consellers que hi havia per allà i els va dir que s'hi possessin, que això s'havia d'arreglar. Mira, jo ja entenc que som cars de mantenir, que aquests pobles tan petits no són rendibles, i que els serveis són cars..., però això no és culpa nostra; és que mai ningú no s'ha preocupat de nosaltres. Si és cert que volen un territori equilibrat, i una pagesia saludable, i un país que no estigui despoblant, ens han d'ajudar. Si aquí no hi hagués viscut ningú, els incendis de l'any passat s'haurien menjat tota la comarca –repeteix en Bernat, un cop més, ja a peu de cotxe, quan fugim–. Digueu, si us plau, que nosaltres voldríem que ens deixessin ser catalans, que només demanem això. Una mica catalans, almenys...".

Fúlvia Nicolàs

del paper no la volen comprar ni regalada, ni que els la portis a casa"–, una pila de gent anirà a l'atur. D'anècdotes i acudits sobre promeses incomplertes, el gènere literari més conreat del poble, l'últim incendi n'ha proporcionats uns quants. Parlen d'aquests ajuts oficials als propietaris forestals afectats que encara no han arribat. O de la subvenció de Cultura per a reconstruir l'ermita cremada: "Fa unes setmanes que ens van enviar una carta dient que tenen present la nostra petició..., quan l'ermita ja ens la vam reconstruir nosaltres sols el mes d'octubre, amb l'ajut de voluntaris de tot Catalunya", riu en Bernat per no plorar.

Dir que els de la Quar i una bona part dels pobles del voltant estan desesperats seria exagerar –"quan va néixer Jesucrist Nostre Senyor tampoc no teníem llum, així que ens hi hem anat acostumant...–", però també és cert que ja no se'ls acut què podrien fer per cridar l'atenció. "Hem pensat en l'objecció fiscal, en manifestacions, en... però és que som tan poca gent!", es plany l'alcalde.

La Trini, amb la rentadora últim model. L'aigua ve de la bassa.

PENSA-T'HO BE. PER APADRINAR AQUEST NEN SEMPRE EN TENS, DE TEMPS. EXACTAMENT TRES SEGONS.

AL TERCER MON MOR UN NEN CADA TRES SEGONS.
NO HI HA TEMPS A PERDRE SI VOLS CANVIAR EL SEU DESTÍ.
DONA-LI DNA OPORTUNITAT DE FUTUR MILLORANT L'ENTORN EN QUÈ VIU.
APADRINA UN NEN. ARA.

Per a més informació truca al:

93 488 33 77

15 ANYS treballant amb el tercer món

Ajuda en Acció

Desitjo rebre més informació sense compromís

Nom:

Adreça:

Localitat:

Problema:

C.P.: Tel.:

C/ Balma, 32, 3^a. 08007 Barcelona. Tel. 488 31 77.
C/ Totor, 27. 28008 Madrid. Tel. 559 70 70.